

Keresztény ember és igazságkeresés¹

1.

Mivel az igazsághoz való emberi és keresztényi viszonyulásról akarunk szólni, mindenekelőtt meg kell határoznunk, mi az igazság, mert hiszen a hozzá való viszonyunkról a kereséséről, a hozzá vezető utakról lesz szó.

Általában igazságon értjük az értelemnek, az értelmi ítéletnek egyezését a tárgyi valósággal. *Ez az értelmi igazság.* Mert van *dologi igazság* is, amely a dologban van, a dolog maga, amelynek alapján jön létre az értelemben az a bizonyos megegyező ismeret, ítélet.

Az ismerés által, különösen az ítéletben kifejezett ismerés által a valóság elkezd egy új módon létezni. Tudniillik ismerten, megértetten, mintegy szellemileg. Így a valóság az emberi értelemben egy magasabb szintre lesz emelve. A megismerés által az értelem, illetve az értelemmel bíró ember mintegy birtokba veszi a valóságot.

Az ismerés által a valóság bekerül magába az ismerőbe, nem a maga külső, materiális léte szerint, hanem egy másik létmódon, de mégis maga a valóság az, amit megismerünk.

Tehát a megismerés, az igazság megismerése a megismerő alannak egy újfajta gazdagodása, amely által a megismerő mintegy túlnő a maga természetes körülhatároltságán. Birtoklója lesz tőle különböző valóságnak.

A tárgyi, dologi igazságnak megfelelő megismerés fölgazdagodása az alannak, és ugyanakkor olyasvalami, ami által az alany túlnő önmagán és azonosul mindazzal, amit megismer.

Ha keressük, hogy hányféle igazságról lehet még szó, a dologi és értelmi igazság mellett beszélhetünk *természeti igazságról* is. Természeti igazság az – *szemben a természetfölöttivel* –, ami az értelem természet-adta erejével megismerhető. *Természetfeletti* igazság pedig az, amely fentről lett közölve, s amelyet az értelem a maga erejéből – felső közlés nélkül – nem ismerhet meg.

¹ Szigeti atya 1986-ban a mátramindszenti baráti körhöz magnószalagon küldött előadásának szerkesztett változata.

Egy másik felosztása az igazságnak a *részleges igazság*, szemben a *teljes igazsággal*, az igazság teljességével. Mint ahogy a részleges létvalóság föltételezi a teljes valóságot, a létteljességet, amely a részlegesnek a forrása, létesítő oka és célja, úgy a valóságon, a léten alapuló igazság is amely igazságrészleg, részesség, föltételezi a teljes igazságot. A teljes igazság azonos a létteljességgel, a létteljesség pedig azonos a személyként létező *Létteljességgel*, amely ugyanakkor az Igazságteljesség is.

Hiszen az igazság nem különbözik valósan a léttől, a valóságtól. Tehát van egy legfőbb igazság, amely személyként létező Igazságteljesség, és minden igazság, ami van, részesedése ennek a személyként létező Igazságteljességnek.

Már az eddigiekből is látni, hogy az igazság értéket jelent az ember számára, valami jót, valami kívánatosat. Az igazság az értelemnek a java, "veritas est bonum intellectus", ahogy Szent Tamás gyakran hangoztatja.

2.

Felvetődik a kérdés : Kell-e az embernek keresni az igazságot?

Magáról az igazság kereséséről azt lehet mondani, hogy lehet keresni olyasmit, ami nincs meg, amit az ember azonban meg akar találni. De bizonyos értelemben keresni lehet olyasmit is, ami voltaképpen, valamilyen formában már megvan.

Sokszor idézik azt a szép gondolatot, amelyben Pascal az Urat szólaltatja meg. Az Úr azt mondja: „Nem keresnél engem, ha már meg nem találtál volna”.

De kérdés az, hogy *kell-e* keresni az igazságot. Ha azt mondjuk, hogy kell, az valamilyen szükségszerűséget fejez ki. A szükségszerűség egyrészt lehet valamilyen *fizikai* szükségszerűség, ahogyan a természeti törvények szerint a dolgok működnek: egy test a gravitációs erő hatására leesik, a növények nőnek.

A másik szükségszerűség biológiai, az élőlények *ösztöne*, amelyek szükségszerűen, ösztönszerűen működnek.

A legmagasabb szükségszerűség az *erkölcsi*, ez az erkölcsi kell, ami olyan szükségszerűség, amelynek szabad elhatározással kell megvalósulnia.

Amikor az igazságkeresésről mint kell-ről, mint kötelességről beszélünk, akkor ösztönszerű szükségszerűségről is szó van, mivel az értelem egy képesség, és minden képesség, természeti szükségszerűséggel irányul a maga tárgyára, azért, hogy ténylegesüljön. Ez a természete. Így az értelem szükségszerűen irányul a megismerésre.

A megismerés egyet jelent az igazság megismerésével, hiszen egy olyan megismerés, amely nem vág egybe a valósággal, nem mondható megismerésnek. Ha tehát azt mondjuk, hogy az értelem szükségszerűen, a maga természetes „ösztönével” irányul a megismerésre, akkor azt állíthatjuk, hogy ugyanúgy irányul az igazságra, annak megismerésére is.

Mivel az ember teremtmény, ezért minden képessége a Teremtőtől van. Ha pedig egy képesség természeti szükségszerűséggel irányul a tárgyra, amint az értelem a megismerésre és az igazságra, akkor ez a Teremtő kötelező akarata.

Mivel Istentől van a képesség a maga természetével, a Teremtő akarata, szándéka az, hogy az értelmi képesség ténylegesüljön, azaz, hogy az értelem ne csak képesség maradjon, hanem meg is ismerje a valóságot és az igazság birtokába jusson.

A Teremtőnek ez az akarata fejeződik ki a Biblia elején is:
„Hajtsátok uralmatok alá a Földet”.

Az ember azonban csak akkor tud uralkodni a természetén, ha azt előzőleg megismeri. Az értelemnek az igazságra irányulása és az igazságkeresés eszerint természeti szükségszerűség, amely vele jár az értelem természetével, de ugyanakkor erkölcsi kötelesség is, mert az a Teremtőtől ered, és az ember kötelessége teljesíteni a Teremtő akaratát, amely kifejeződik az értelem természetében.

Ez az erkölcsi kötelesség abban is megmutatkozik, hogy a Teremtő, aki az Igazságteljesség, az embernek a célja. Mivel pedig az ember elsődleges kötelessége törekedni a céljára, és az a cél maga az igazságteljes, személyes Isten, akkor ugyanúgy alapjellegetű erkölcsi kötelezettsége az igazságra való törekvés is. S mivel egyszerre nem tud megismerni minden igazságot, erkölcsi kötelezettsége az igazság keresése is.

3.

Többféleképpen lehet azonban keresni az igazságot. Lehet keresni merő tudásvágyból, mintegy kíváncsiságból, merőben csak az ismerés szeretetéből és ebből kifolyólag azért, mert az ismerés tökéletesíti az embert.

Sokan szinte csak ezért keresik az igazságot. (Szent Tamás a Summában, ahol a mértéktartásról beszél, külön foglalkozik a kíváncsisággal, a curiositas-szal, szembeállítva az igazi tudásvágygal a studiositas-szal.)

A másik, amiért keresni lehet az igazságot, a gyakorlati cél. A mai tudomány szinte kizárólag ezért foglalkozik a valóság és a természet megismerésével. Vagyis azért, hogy a természet erőit fel tudja használni a gazdasági-társadalmi fejlődés és az emberi nem fenntartása érdekében.

Harmadszor, lehet keresni az igazságot a személyként létező Igazságteljesség iránti szeretetből. Persze ez nem zárja ki a két előzőt, tehát azt, hogy az ember gyakorlati célokért is keresse a megismerést, az igazságot, s azt sem, hogy valaki kíváncsiságból vagy tudásvágyból keresse az igazságot.

De ezek a keresések akkor igazán emberhez méltóak, ha a legmagasabb igazságkeresés eszközévé válnak. Amikor tudniillik valaki a részleges igazságokon keresztül a teljességes, az igazságteljes személy megismerését keresi.

Minden igazság, amely nem az Igazságteljesség, részesedés Istenből, aki az Igazságteljesség. Mert ha a valóság, a lét Őtőle van, akkor tőle van a dologi igazság is, és az azzal való értelmi egyezés, az ismereti igazság.

Így minden igazság-részlegben az Igazságteljesség nyilatkoztatja ki magát, mindegyikben Ő szól magáról, és pedig az emberhez, mert csak az ember tudja megismerni az igazságot. Sőt, nemcsak szól, hanem magáról beszél, önmagáról mond valamit. És azért szól az emberhez, mert hívja őt magához, az Igazságteljességhez. Így minden igazság-megismerés találkozás Ővele, egy személlyel, aki kinyilatkoztatja magát.

A hívó, az istenismerő ember számára az igazságkeresés tulajdonképpen istenkeresés.

Az ember nem elégedhet meg azzal, hogy csak a részlegest ismerje meg. A részleges, mint ilyen, a teljestől és a teljesért van. Az a részleges megismerés, amely nem irányul a teljesnek a fölismerésére, csonka marad, a maga természetes irányulásától elvágva.

Mivel az igazi igazságkeresés és megismerés istenkeresés, vagyis a teljes igazságnak a keresése, azért minden igazság elfogadása is erkölcsi kötelesség. Az ember kötelessége elfogadni azt, amit a személyként létező Igazságteljesség egy igazság-részlegben közöl vele.

4.

Az előzőekben láttuk, hogy az ember elvileg köteles keresni az igazságot. Hogy ez a köteles igazságkeresés mire terjed ki, az egyénenként különböző. Függ az egyén képességeitől, körülményeitől, hivatásától, és ezek szabnak határt e kötelezettség területének.

Ez az egyénenkénti különbözőség azonban nem változtat azon, hogy elvben az ember, mint személyi, értelmes lény erkölcsileg is köteles keresni az igazságot. Hiszen ez egybeesik az életcél keresésével és egybeesik az ő egyéni tökéletesedése keresésével. Márpedig minden értelmes lény köteles céljára és tökéletességére törekedni.

Meg kell jegyezni, hogy itt is szükséges egy bölcs magatartás, mivel senki nem képes arra, hogy mindent ami egyáltalán megismerhető itt a földi életben, kimerítően megismerjen. Nem elégséges ehhez sem az emberi erő, sem az idő.

Mivel tudjuk, hogy az igazságok között is vannak értékkülönbségek, ezért is szükséges egy okos válogatás és mértéktartás. Bizonyos területekre vagy igazságokra adott esetben nem terjesztjük ki a keresésünket, ezek alárendelt jelentőségére való tekintettel, de nem megvetésből. Önmagunk végességének a felismerése folytán óvakodni is akarunk attól, hogy a velük való foglalkozás megakadályozzon fontosabb vizsgálódásokat.

Ugyanakkor mindenkinek kötelessége a maga hatáskörében keresett és megtalált igazságokat szerves egészé alakítani, mindegyiket vonatkoztatva, kapcsolva egymáshoz és a magasabb, meg a legmagasabb rendű igazságokhoz.

Az igazságoknak nem merő halmazt, hanem szerves egységet kell alkotniuk az emberi tudatban.

5.

Amint az előzőekben már volt szó róla, lehet keresni valamit, amit az ember már ismer. Mondjuk egy igazságot. Lehet keresni annak az igazságnak a mélyebb megértését. Ez is egy keresés. Ismerhetek egy igazságot, és kereshetem annak mélyebb megértését önmagában, a maga mélységeivel és tulajdonságaival.

Kereshetem ugyanannak az igazságnak különféle vonatkozásait, kapcsolatait más igazságokkal, természetes és természetfeletti igazságokkal.

Kereshetem ugyanannak az igazságnak megélésben való megismerését. Ezek mind beletartoznak az igazságkeresésbe.

A régóta ismert igazsággal kapcsolatban is lehet szó keresésről. Ha ismeri valaki az egész bölcseletet, sohasem mondhatja, hogy már az egészet mindenestől magáévá tette és teljes tartalmát kimerítette. Ugyanez áll a természetfölötti igazságokra is.

Az Első Vatikáni Zsinat amikor tárgyal a hit és az ész kérdésköréről, az egyik kánonban azt mondja, hogy ha az értelem kegyeletes lelkülettel, odaadó szorgos munkával keres, akkor elérheti a kinyilatkoztatott igazságoknak is egy bizonyos megértését, és pedig a természetes igazságoknak az analógiájára és az ember végső céljával való összefüggésükben.

Így a természetes igazságokat is lehet azért kutatni, hogy azokkal jobban tudjuk kifejezni a természetfölötti igazságokat. S mennél magasabb egy igazság, - itt különösen a természetfölötti igazságokra gondolunk – annál alkalmasabb arra, hogy fényét rávetítse az életre, lévén mindegyikük egy fényforrás, amely a lét egy-egy körét vagy egészét is képes egy sajátos fényben megvilágítani.

Nemcsak a természetes igazságokat nem ismerjük eléggé, s azért kell azokat tovább kutatnunk – így főként a bölcseleti igazságokat –, hanem a kinyilatkoztatott igazságokat sem, amelyek pedig a leggazdagabb tartalmúak, és amelyekhez vonatkoztatva nyeri el a többi alárendelt igazság a végső értelmét és értékét.

6.

Az értelmi megismerés által a valóság felmagasztosul, hiszen a megismerés a dologi igazságot egy magasabb szintre emeli, szellemi szintre. Bizonyos értelemben mondhatjuk, hogy még a természetfölötti igazságok is fölmagasztosulnak az által, hogy megismerjük azokat. Az igazságok nem maguk a természetfölötti valóságok. Azok az ember felett vannak, de a mi szintünkön vannak a szavak, amelyeken keresztül közlődnek a természetfeletti valóságok az Egyház tanításában.

Ha tehát valaki ennek a tanításnak a szavai által megismeri a természetfölötti igazságokat, felmagasztosítja azokat. Viszont az anyagi valóságot magát mi magunk magasztosítjuk fel, amikor megismerése által szellemi létre emeljük értelmünkben.

Az anyagi mindenség az ember javára, s főként az emberi megismerés számára lett teremtvé, és öntudatlanul vágyódik arra, hogy az értelemben az embertől megismerten szellemi szintre emelkedjék. Ezt a vágyat teljesíti be az

ember, amikor egyre többet kutat fel az anyagi mindenség igazságtartalmából, amelyet az Igazságteljesség a megteremtésével beléfectetett.

Az ebben a tudatban végzett kutatás által az ember egy újabb kapcsolatba jut az Igazságteljességgel, aki az anyagi valóságon keresztül közli magát a részleges igazságokban is. Mivel minden igazságon keresztül az Igazságtelesség közli magát, azért minden igazságkeresés és igazságelfogadás egy szeretettel teli tudatos önátadás is egy vonzásnak, amely az Igazság-személytől ered. Keresés és elfogadás: folytonos kapcsolat két egymást szerető személy, a teremtett és a Teremtő Személy között.

7.

Az igazságkeresésnek talán legfontosabb változata az igazság megélésének, átélt birtoklásának a keresése. Legigazibban átélni, szeretve birtokolni csak azt az igazságot lehet, amely személyként létezik. Más igazságot akkor lehet leginkább átélni, ha benne ezzel az Igazság-személlyel való szereteteli kapcsolatot keressük. Ővele, aki életünk célja és betöltő java, akivel legbensőbb személyes szeretet-kapcsolatot lehet és kell kiépítenünk.

Egy egész életre szóló munka, hogy mindaz, amit megismertem, vagy meg fogok ismerni, átéléssé váljék bennem, vagyis eluralkodjék nemcsak az értelmemben, hanem egész lényemen és cselekvésemen, külső és belső életemen. Végsőképpen eluralkodó élettartalmam legyen maga az Igazságszemély, akit az igazságkeresés közben csak részlegesen ismerek meg, de mégis megközelíték, szeretetemmel pedig el is érek.

8.

Az igazságkeresés nagy munka. Kell hozzá tanulás, elmélyülés, olvasás, elgondolkodás, elmélkedés, ima, tehát egyéni erőfeszítés. Nagy szellemi teljesítmény ez, amely a fizikumot is igénybe veszi. Ezt az erőfeszítést kiegészíti és támogatja a Szentlélek, akire ígéretet kaptunk, hogy majd rávezet minden igazságra (Jn 14,26). De helyesen kell érteni, hogyan vezet rá minden igazságra.

Tanév elején szokás Veni Sancte-t tartani, a Szentlelket hívni a tanulókra. Azt hittük, azért kell a Szentlelket segítségül hívni, hogy jobban tudjuk megoldani a feladatokat, megérteni és megjegyezni a tananyagot. De ehhez a természeti adottságok is elegendőek.

Mihez kell akkor a Szentlélek segítsége? Kell a szorgalomhoz és kitartáshoz, mivel ezek erkölcsi teljesítmények. De igazából ahhoz kell – és erre sajnos nem hívták fel figyelmünket –, hogy az ember az iskolában tanult tárgyaknak meglássa a kapcsolatát a kinyilatkoztatott igazságokkal, főképp a legmagasabb Személy-igazsággal, a háromságos egy Istennel, az élet céljával. Hogy valaki ezeket mind meglássa, ezeket a láthatatlan és természetfölötti vonatkozásokat a tananyagban, ahhoz kell a Szentlélek segítsége.

A Szentlélek különösen ajándékai által nyújt segítséget számunkra, hogy a részleges által meglássuk a teljest, azt a Személyt, akihez szeretetben kell kapcsolódnunk. Ajándékai közül *a bölcsesség* az, főképp a természetfeletti bölcsesség, amely mindent a végcélra, a három személyben létező Igazságteljességre tud vonatkoztatni. Az *értelem* ajándéka segítségével a kinyilatkoztatott igazságok mélyére tudunk hatolni. A *tudás, a tudomány* ajándéka megmutatja, hogy a tapasztalati világ igazságai és adottságai hogyan alkalmasak a természetfölöttinek a szemléltetésére, hozzánk közelhozására. E Szentlélek ajándékok segítségével tökéletesül bennünk az igazságkeresés.

9.

Szent Tamás írja a *Contra gentiles*-ben: „Opertet igitur veritatem esse ultimum finem totius universi”, vagyis az egész mindenség végső célja az igazság. A teremtett világ azért van, hogy segítse az embert felemelkedni Istenhez, aki az igazság maga. A mindenség célja a személyenként létező Igazság.

Az igazságot az embernek egész életében kell keresnie, egyre jobban megtalálnia, és egyre jobban megélnie. Kell keresnie azért is, hogy át is tudja adni másoknak. Nemcsak azokat az igazságokat, amelyeket gyakorlatilag lehet hasznosítani, hanem azon igazságokat is, amelyek magasztosságuknál fogva túl vannak a mérő hasznosságon.

Feladatunk tehát átadni másoknak az igazságot. Az első parancs mondja: „Szeresd Uradat, Istenedet teljes szívedből, lelkedből minden erődből!” Azt lehet mondani, hogy e parancs teljesítése elsődlegesen az Istent kereső igazságkeresésre vonatkozik, mert hiszen előbb meg kell ismernünk Őt ahhoz, hogy akaratilag és szívünkkel is szeressük.

Tehát az ember első kötelessége a tízparancsolat első parancsa alapján is, hogy Istent, az Igazságteljességet igyekezzen mennél tökéletesebben

megismerni (önmagában és részesedéseiben is), hogy mennél tökéletesebben ismerve, még jobban szerethesse Őt.